

Jan Charytański

"Handeln aus dem Glauben : Handbuch zum Religionsunterricht für die siebte Schulstufe", Albert Höfer, Salzburg 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 45/4, 241-243

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

środkiem zbawienia. Ale najpełniej użył ich Jezus Chrystus, jedyne Słowo Ojca. Jego ludzkie słowa nabrały wartości najwyższej. Chrystus, nim odszedł w widzialnej postaci, założył Kościół, w którym dalej rozbrzmiewa Jego słowo: słysząc je i przyjmując, można się spotkać z Nim samym przez wiarę. Wiara jest naszą odpowiedzią na ożywiające słowo Boga. Tę odpowiedź dawali nie tylko współcześni Chrystusowi słuchacze. Tę odpowiedź należy dać i dzisiaj Bogu, kiedy słowo zbawienia dociera do naszych serc w dzisiejszym zsekularyzowanym świecie. Być może mamy dzisiaj nawet większą szansę, aby rozpoznać znaki, za którymi Bóg się ukrywa. Współczesna sekularyzacja jest wyzwaniem rzuconym pod adresem chrześcijan i w zależności od ich postawy może dać okazję do powstania religijności bardziej autentycznej i osobistej.

Oczywiście tutaj nie wystarczają kompetencje naukowe czy praktyczne, choć często są one nieodzowne. Konieczne jest przede wszystkim poddanie się światłu Ducha Świętego, które ukazuje nowy, nieznany człowiekowi ziemskiemu świat. Być może tęskni on za nim i przeżywa frustracje, odgradzony barierą czysto ludzkich przeżyć i doświadczeń. Właśnie studium słowa zbawienia, otwarcie się na jego głos i danie odpowiedzi przez wiarę, pozwalają przekroczyć bramy nowego świata. Nie będzie to jednak akt jednorazowy, gdyż człowiek nie wypowiada się raz na zawsze, w sposób nieodwołalny. Będzie to stały kontakt z Bogiem, ustawiczna odpowiedź własnym życiem, dawana w tym dialogu, który najbardziej ze wszystkich spotkań nas ubogaca i otwiera na nigdy nie ginące perspektywy.

Oto kilka tylko myśli podczas lektury tej książki. Trudno ją streścić dokładnie, gdyż autor unika wielomówstwa, stale kryje się jakby w cieniu, a na plan pierwszy wysuwa wielopostaciowe bogactwo Boga. Jest to pozycja zwarta i jędrna. Na jej przykładzie widać, jak twórcza może być teologiczna refleksja nad objawieniem i zarazem ukazująca zadania pastoralne. Jest to chyba pierwsza tego rodzaju praca w języku polskim, gdyż wydane poprzednio dzieło zbiorowe pt. *Teologia przepowiadania słowa Bożego*, Warszawa 1971 (wyd. ATK), zostało ujęte jako podręcznik homiletyki.

Autor miał szczęśliwą myśl, aby na zakończenie książki (s. 268—273) podać obszerne wskazówki bibliograficzne — z komentarzem — dla tych wszystkich, którzy będą chcieli pogłębić ten temat.

Ks. Stanisław Głowa SJ, Warszawa

Albert HÖFER, *Handeln aus dem Glauben, Handbuch zum Religionsunterricht für die siebte Schulstufe*, Salzburg 1971, Otto Müller Verlag, s. 364.

Albert Höfer należy do najbardziej czynnych katechetyków Austrii. Dał się poznać przede wszystkim w swej rozprawie habilitacyjnej „*Biblische Katechese, Modell einer Neuordnung des Religionsunterrichtes bei Zehn- bis Vierzehnjährigen*” wydanej w tym samym wydawnictwie w r. 1966. Wspomniana praca dała początek całej serii podręczników metodycznych odpowiadających podręcznikom dla dzieci, opracowanych również przez tego samego autora. A. Höferowi zawdzięcza Austria także swój program katechizacji, obowiązujący od r. 1971. Obecnie omawiana pozycja stanowi nowe opracowanie podręcznika metodycznego, wydanego w wydawnictwie Otto Müller w r. 1967 pod tytułem „*Biblische Katechese, Handbuch für die siebte und achte Schulstufe*”. W omawianej pozycji odkrywamy przede wszystkim dalszy rozwój koncepcji katechetycznej A. Höfera, ale jednocześnie tendencje dochodzące do głosu w katechetyce austriackiej głównie pod wpływem katechetyków z RFN czy też ze Szwajcarii.

Metodyczny podręcznik z r. 1967 podawał przede wszystkim tłumaczenie perykop biblijnych występujących w podręczniku dla dziecka. Obecnie oma-

wiany podręcznik metodyczny wykracza daleko poza te ramy. Autor uważał za stosowne rozbudować szczególnie część pierwszą, obejmującą wskazania ogólne. Teoria zawarta w rozprawie habilitacyjnej już autorowi nie wystarcza. Największy nacisk położył A. Höfer na zagadnienia psychicznego rozwoju młodzieży siódmej i ósmej klasy. Zwraca uwagę na zróżnicowanie indywidualne etapów rozwojowych w tych klasach. Podkreśla jako cechę zasadniczą odkrywanie swego „ja”, krytycyzm, dojrzewanie zdolności podejmowania decyzji, uwrażliwienie na wartości. W dziedzinie poznawczej odnajduje u młodych zdolność analizy dzieł literackich.

Określając cel nauczania religii w szkole, krytykuje punkt widzenia ściśle teologiczny i podobnie jak jego koledy z RFN pragnie ten cel zdefiniować wychodząc z istoty samego procesu uczenia się, jak również szuka uzasadnienia lekcji religii ogólnymi celami szkoły. Według jego ujęcia celem nauczania religii jest dopomożenie dziecku do zrozumienia swego życia i kierowania nim dzięki światłu wiary. Tak więc właściwym przedmiotem nauki religii staje się rzeczywistość życia dziecka, a religia jedynie światłem służącym powyżej scharakteryzowanemu celowi. Autor nie widzi jednak sprzeczności między tak pojętym celem nauki religii a założeniami ruchu kerygmatycznego. Jego zdaniem głównym celem kerygmatu jest również życie. Szczególną uwagę zwraca A. Höfer na motywację uczenia się. Domaga się uwzględnienia w niej naturalnych potrzeb dziecka, identyfikacji, ciekawości ze strony dziecka, radości odkrywania i współdziałania, a wreszcie uznania społecznego. Głównym zadaniem nauczyciela w takim ujęciu jest podsuwanie motywów i pobudzanie do działania. Podręcznik dla dziecka służy przede wszystkim jako zbiór dokumentów umożliwiających aktywność dziecka. W przeprowadzaniu lekcji religii winien, zdaniem A. Höfera, dominować tok problemowy, pogładowość, egzemplaryczność podawanego materiału. Należy również uwzględnić dokonywanie się transferu zarówno wertykalnego, jak i horyzontalnego.

We wstępie ogólnym A. Höfer rozbudował szczególnie zasady odnośnie do stosowania w katechizacji przypowieści. Inni natomiast jego współpracownicy z Akademii Pedagogicznej w Grazu opracowali zagadnienia nauczania w grupach, zasady wychowania seksualnego, jak również stosowanie na lekcji religii słuchowiska.

Druga część omawianej pozycji obejmuje wskazania do poszczególnych tematów czy raczej katechez. Autorzy zachowali pewien powracający schemat. Na pierwsze miejsce wysuwa się zagadnienie celu katechezy i to nie tylko celu zasadniczego ogólnego, ale również wszystkich pośrednich celów dydaktycznych czy wychowawczych. O wiele krócej autorzy omawiają materiał katechezy, by znów więcej miejsca poświęcić zagadnieniom metodycznym. Do celów powracają jeszcze raz w punkcie „sprawdzenie”, w którym szczegółowo omawiają różne sposoby umożliwiające „sprawdzenie” osiągnięcia celów cząstkowych.

Prawie tyle samo miejsca co w wydaniu z r. 1967 zajmują omówienia egzegetyczne tekstów biblijnych podręcznika, obejmujące zarówno zagadnienia ściśle egzegetyczne, jak również bardziej teologiczno-biblijne. Obok nich pojawiają się jednak, nieistniejące w poprzednim wydaniu, teksty literackie. Należą tu wypisy z wielkiej literatury światowej (np. Tołstoja), jak również drobne opowiadania nazwane „*Konfliktgeschichten*”. Jedne i drugie wprowadzają dzieci w głębokie problemy ludzkie, związane z tematem grup tematycznych czy też poszczególnych katechez. Zwłaszcza owe „opowiadania o konfliktach” posiadają szczegółowe wskazania katechetyczne. Bardzo często stosuje się opowiadania niedokończone. Rozwiązanie sytuacji konfliktowej mają przedyskutować katechizowani.

Dostrzegamy więc u A. Höfera odsuwanie się od ujęć ściśle kerygmatycznych z przewagą elementu biblijnego i przepowiadania ku ujęciom

bardziej antropologicznym. Rozwój ten zaznacza się najwyraźniej we wprowadzeniu tekstów literackich do katechezy, jak również w bardzo mocnym podkreśleniu „ludzkich” celów nauczania religii. Rozbudowane zagadnienie celów szczegółowych wskazuje nam na pewne powiązanie z nauczaniem programowym, a jednocześnie z teorią *curriculum*.

Książkę tę można polecić przede wszystkim wykładowcom katechetyki, ale również katecheci praktycy znajdują w niej wiele impulsów do refleksji nad pewnymi stereotypami nie zawsze liczącymi się z nową sytuacją katechizowanych.

ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Albert HÖFER, *Lebensfragen—Glaubensfragen, Handbuch und Vorlesebuch für den Religionsunterricht in der achten Schulstufe*, Salzburg 1971, Otto Müller Verlag, 2 t., s. 266+237.

We wstępie ogólnym do dalszej pozycji tej samej serii A. Höfer powtarza w skrócie podstawowe zasady, wyrażone w pozycji powyżej omawianej. Należy do nich pierwszeństwo celu przed materiałem oraz wyprowadzanie celów i zasad z samego procesu uczenia się. Autor skupia się przede wszystkim na zagadnieniu wychowania moralnego, stanowiącego główny cel w ósmym roku nauki religii.

Zdaniem autora u młodzieży klas siódmych panowała przede wszystkim moralność „rzeczowa”, w ósmej zaznacza się przejście ku moralności bardziej osobowej, zwracającej uwagę na motywację wewnętrzną. W jednym i drugim przypadku dokonuje się odwrócenie od moralności autorytetu, charakterystycznej dla wieku młodszego. Jako cel katechetycznego wychowania moralnego autor uznaje pomoc wychowawczą w rozwoju i celowym opanowywaniu popędów. Urzeczywistnia się ona przy uwzględnieniu zarówno wolności wychowanka, jak i jego osobowej odpowiedzialności. Podstawowym i niejako wyjściowym doświadczeniem, umożliwiającym odkrycie moralności osobistej, jest przyjaźń. Natomiast wskazania moralne, przykazania, winny ukazać się młodemu jako „łaska”, dar, pomoc, a nie autorytatywne decyzje z zewnątrz.

Z tym celem wychowania moralnego wiąże A. Höfer zapoznanie młodych z pierwszymi rozdziałami Księgi Rodzaju. Bliski współpracownik A. Höfera, R. Leitner, tłumaczy w swym wprowadzeniu, dlaczego przesunięto ten materiał aż na klasę ósmą, jakkolwiek w poprzednich programach występował już od klasy pierwszej. Główną podstawę tej decyzji stanowi charakter tych rozdziałów, jak również ich absolutna niedostępność dla młodzieży przed 14 rokiem życia.

Opracowanie materiałów różni się bardzo w obu tomach, a przede wszystkim odbiega zasadniczo od omawianej powyżej pozycji na klasę siódmą. W tomie pierwszym po ukazaniu celów każdej grupy tematycznej, również szczegółowo, jak w podręczniku dla klasy siódmej, następuje omówienie materiału poszczególnych jednostek całej grupy, a dalej tak zwane „sprawdzenie”, uwzględniające poszczególne cele szczegółowe. Dopiero w osobnych artykułach pojawiają się wprowadzenia egzegetyczne, tym razem bardziej egzegetyczne niż teologicznobiblijne. Autorzy tych wprowadzeń podają bardzo dużo wiadomości z zakresu krytyki tekstu. Obok wprowadzeń biblijnych odnajdujemy utwory literackie, jak również wspomniane przy omawianiu poprzedniej pozycji „opowiadania o sytuacjach konfliktowych”. W podręczniku na klasę ósmą autorzy podają przy okazji tych tekstów dużo danych z biografii i twórczości cytowanych autorów, jak również podsuwają ukierunkowanie analizy. W klasie tej również pojawiają się bajki. Podstawę wprowadzenia bajek dla uczniów klas ósmych stanowi znaczenie tych utworów w odkry-